

Recenzja książki Ireneusza Kowalewskiego *Klimat społeczny wybranych szkół wyższych w Europie a stan zdrowia i zachowania zdrowotne*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2019, ISBN 978-83-8084-206-9, e-ISBN 978-83-8084-207-6.

W XXI wieku problematyka zdrowia stanowi jeden z najważniejszych aspektów naszej rzeczywistości. Właściwie realizowana edukacja zdrowotna jest jednym z edukacyjnych zadań oświaty na wszystkich poziomach nauczania. Kształtowane w jej ramach postawy prozdrowotne powinny odzwierciedlać się w zachowaniach nie tylko uczestników tych zajęć, tj. dzieci i młodzieży szkolnej, ale praktycznie wszystkich pokoleń. Dbałość o zdrowie, kształtowanie właściwych nawyków zdrowotnych to aktualne i bardzo ważne zadanie. Nie można pomijać kwestii edukacji zdrowotnej w szkołach wyższych. Zależy nam bowiem na kształceniu odpowiedzialnego i świadomego pokolenia, pokolenia dbającego o podstawowe wartości, a tymi na pewno są zdrowie i życie. Recenzowana praca pozwala w sposób wszechstronny spojrzeć na zagadnienia związane z edukacją zdrowotną studentów, a w tej perspektywie także na ich stan zdrowia oraz na działania zmierzające do jego poprawy.

Przedstawiona w niniejszej recenzji książka stanowi zatem interesujące studium teoretyczno-badawcze dotyczące

problematyki związanej z stanem zdrowia człowieka, zachowaniami zdrowotnymi realizowanymi w okresie wczesnej dorosłości oraz problemami i ich konsekwencjami, jakie pojawiają się w tym okresie jego życia.

Autor podejmuje problematykę dotyczącą zdrowia, zachowań zdrowotnych i klimatu społecznego, z jakim możemy zetknąć się na wyższych uczelniach w kraju i za granicą. Próbuje zastanowić się nad najważniejszymi aspektami tych zagadnień, co wymaga odmiennego, krytycznego i odważnego spojrzenia na dotychczasowe tradycje ujmowania opisywanej problematyki w literaturze przedmiotu, które w dobie wymagań współczesności są często nieadekwatne, mało postępowe i dodatkowo często nieodpowiednie dla współczesnych pedagogów, psychologów czy lekarzy.

Na budowę książki składa się wstęp autora, zakończenie oraz dwie części, z których każda dzieli się na rozdziały i podrozdziały. Całość liczy 329 stron.

Część pierwsza, jak sam Autor trafnie ją zatytułował, to *przegląd dotychczasowej wiedzy dotyczącej zdrowia, zachowań zdrowotnych i klimatu społecznego. Składają się na nią trzy rozdziały. Rozdział pierwszy porusza problematykę zdrowia, a składa się z trzech podrozdziałów prezentujących definicje i koncepcje zdrowia, zdrowie w ujęciu subiektywnym i jego mierniki oraz czynniki warunkujące zdrowie.*

Drugi z przedstawionych w tej części rozdziałów koncentruje się na za-

gadnieniach związanych z rozwojem, zdrowiem i zachowaniami zdrowotnymi studentów, także składa się z trzech podrozdziałów, z których pierwszy prezentuje treści związane z charakterystyką rozwoju we wczesnej dorosłości. W drugim omówiono problemy zdrowotne studentów, w trzecim podrozdziale natomiast zachowania zdrowotne studentów, w tym te najbardziej związane z tym okresem dorosłości, takie jak: aktywność ruchową, problematykę odżywiania, zagrożenia toksykomanii, czy wreszcie seksualność człowieka.

Rozdział trzeci pracy zawiera treści dotyczące klimatu społecznego zawarte w dwóch podrozdziałach. Pierwszy z nich koncentruje się na zagadnieniach związanych z pojęciem i wymiarami klimatu społecznego, w tym w szczególności na relacjach interpersonalnych, warunkach rozwoju osobistego, systemie organizacyjnym, otoczeniu materialnym. Drugi zawiera opisy metod oceny klimatu społecznego w instytucjach edukacyjnych.

Część druga opracowania to prezentacja przyjętej metodologii postępowania badawczego oraz wyników prowadzonych przez Autora międzynarodowych badań, dotyczących szeroko rozumianych zależności pomiędzy zdrowiem, zachowaniami zdrowotnymi studentów a klimatem społecznym uczelni w wybranych krajach Unii Europejskiej.

Część ta składa się z dwóch zasadniczych rozdziałów. W pierwszym Autor przedstawia przyjętą procedurę postępowania badawczego, w tym uzasad-

nienie podjęcia badań, cel i pytania badawcze, metody, techniki i narzędzia, zmienne i wskaźniki, organizację badań oraz opis zastosowanych metod statystycznych. W drugim rozdziale zawarł wyniki badań własnych. Pierwsze dwa podrozdziały to przedstawienie ustaleń badawczych dotyczących dwóch podstawowych wymiarów zdrowia, tj. zdrowia fizycznego i zdrowia psychicznego. Kolejny podrozdział przybliży specyfikę zachowań ryzykownych studentów i koncentruje się na takich zagadnieniach, jak: aktywność fizyczna, sen, żywienie, zachowania seksualne, badania profilaktyczne, otoczenie materialne oraz inne wybrane zachowania ryzykowne podejmowane przez badaną grupę studentów. W czwartym podrozdziale przedstawia wyniki badań klimatu społecznego wybranych uczelni w kontekście relacji interpersonalnych, warunków rozwoju osobistego, systemu organizacyjnego uczelni oraz w skali ogólnej. W tej części w kolejnych dwóch podrozdziałach pojawiają się szczególnie cenne aspekty wyników badań. Uwzględniają one bowiem zależności pomiędzy klimatem społecznym a wybranymi elementami stanu zdrowia studentów oraz wyniki podśla klimatu społecznego analizowanego jako predyktory wybranych aspektów zdrowia psychicznego w kontekście analizy regresji logistycznej. Przeprowadzona w ostatnich podrozdziałach dokładna i starannie opracowana analiza zebranych wyników badań oraz ich interpretacja pozwala zakończyć pracę uprawnionymi i niezwykle ważnymi,

zarówno w kontekście teoretycznym, jak i praktycznym, wnioskami. Na podkreślenie zasługuje bardzo bogaty, aktualny i trafnie dobrany materiał źródłowy związany z analizowanymi teoretycznie treściami opartymi na znaczącej liczbie pozycji literatury przedmiotu opartej zarówno na pracach zwartych, artykułach naukowych jak i netografi.

Autor kieruje swoją książkę nie tylko do lekarzy czy pedagogów zajmujących się zdrowiem i klimatem społecznym, ale także do młodych dorosłych, którzy często nie zdają sobie sprawy ze znaczenia okresu życia, w jakim aktualnie funkcjonują. Jest ona napisana także dla tych wszystkich, którzy dbają o swoje zdrowie, aby móc w pełni przeżyć ten szczęśliwy okres swojego życia. Okres ten nacechowany jest schematycznymi tradycjami zachowań zdrowotnych przekazywanymi sobie przez kolejne pokolenia studentów, które to tradycje pozostają w niewielkim stopniu modyfikowane. Dochodzimy do kryzysu bezrefleksyjnego zachowania zdrowotnego opartego na tradycjonalizmie, które w świecie, w jakim już żyje młode pokolenie, nie znajduje swojego zastosowania. Aktualny świat, warunki życia społeczeństw oraz wynikające z nich uwarunkowania zdrowia ulegają ciągłym zmianom i dlatego nieuniknione jest zerwanie z dotychczasowymi zachowaniami zdrowotnymi i zastąpienie ich nowymi i odpowiednimi w stosunku do wymogów współczesności.

Celem książki jest zaprezentowanie prostej i czytelnej wykładni ukazującej

specyfikę zdrowotnego bytu studentów i powiązania go z klimatem społecznym instytucji, w której przychodzi im aktualnie funkcjonować. Mam nieodparte wrażenia, że Autorowi udało się w sposób trafny i przejrzysty opisać zjawiska, których świadomość z jednej strony jest powszechnie znana, z drugiej ukazać je w zupełnie innym świetle, co powoduje, że książka ta stanowi bardzo wartościowe studium nowatorskiego podejścia do jednego z podstawowych aspektów związanych z życiem człowieka – zdrowia. Tym samym praca uzupełnia luki w prowadzonych dotąd badaniach i dotychczasowych publikacjach.

Prezentowana praca ukazuje próbę wzbogacenia warsztatu diagnostycznego lekarzy, socjologów i pedagogów zajmujących się badaniem problematyki klimatu społecznego różnych instytucji oraz szeroko rozumianymi badaniami kondycji zdrowotnej społeczeństwa, o nowe trafne techniki. Autor wytycza nowe kierunki poszukiwań w oparciu o tworzenie nowych, oryginalnych technik, wykorzystując i adaptując do swoich potrzeb te, które są już znane na rynku badań naukowych.

Książka może być inspiracją dla studentów, doświadczonych praktyków czy naukowców do podejmowania kolejnych badań, konstruowania nowych podejść i procedur badawczych, nowych technik adekwatnych do potrzeb diagnozy klimatu społecznego i kondycji zdrowotnej całych społeczeństw.

W opracowaniu widoczne jest wielowątkowe i wieloaspektowe spojrzenie na

możliwości budowania właściwego klimatu społecznego i pozytywnej postawy zdrowotnej opartej na doświadczeniach i zainteresowaniach badawczych Autora. Praca stanowi cenny materiał dla wszystkich osób, które praktycznie i od strony teoretycznej zajmują się opisywaną problematyką. W swojej istocie praca stanowi niezwykle nowatorskie, ciekawe, inspirujące źródło dalszych refleksji teoretycznych oraz swoistą inspirację do prowadzenia dalszych badań. Niniejsza publikacja wydaje się wypełniać wyraźną lukę w zakresie szeroko pojmowanej medycyny społecznej. Oto bowiem problematyka podejmowana przez Autora pracy odnosi się w głównej mierze do problematyki zdrowia analizowanego w kontekście wczesnej dorosłości i w odniesieniu do klimatu społecznego instytucji, jaką w tym przypadku jest szkoła wyższa. W istocie – i w moim przekonaniu – niniejsza publikacja z powodzeniem służyć może bardzo szerokiemu kręgowi odbiorców, którzy pragną zrozumieć podstawowe mechanizmy zdrowotnego i społecznego funkcjonowania jednostki, mają chęć oraz wolę rozpocząć działania związane z samodoskonaleniem i samorealizacją, przeobrażając własne środowisko w celu osiągnięcia poprawy warunków swojego życia, jego jakości i osiąganiu swojego zagrożonego różnymi współczesnymi niebezpieczeństwami człowieczeństwa.

Podsumowując warto podkreślić znaczną wartość poznawczą, merytoryczną i badawczą prezentowanych treści. Oprócz walorów poznawczych

związanych z prezentacją treści związanych ze zdrowiem, zachowaniami zdrowotnymi i klimatem społecznym, za najważniejsze uważam praktyczne znaczenie uzyskanych badań oraz możliwość podejmowania konkretnych działań wynikających wprost z sygnalizowanych problemów wynikających z przedstawionych wniosków badań. Chcę podkreślić wartość pracy z uwagi na kontekst poznawczy przedstawionych w niej treści, z uwagi na ich konkretne kontekstualne osadzenie oraz jasne i precyzyjne ukazanie teoretycznej struktury pojęciowej związanej z omawianą w pracy problematyką, osadzonej w nowoczesnym, holistycznym ujmowaniu zagadnień związanych ze zdrowiem i powiązanych koncepcyjnie z teoretycznymi i praktycznymi aspektami medycyny społecznej.

Po książkę warto sięgnąć także z uwagi na klarowność przedstawionych treści, pytań badawczych, wnikliwość i rzetelność w prezentowaniu zebranego materiału empirycznego oraz oryginalne wnioski. Praca wnosi nowatorskie podejście w spojrzeniu na podjętą tematykę, weryfikując jej praktyczne urzeczywistnienie. Można ją potraktować jako kompendium wiedzy z zakresu edukacji zdrowotnej, a treści w niej zawarte mogą być przydatne nie tylko dla studentów nauk społecznych czy humanistycznych, ale także tych wszystkich, którzy są zainteresowani prezentowaną tematyką.

Pragnę raz jeszcze podkreślić oryginalność projektu i funkcjonalność

niniejszego opracowania. Trafia ona w oczekiwania środowiska akademickiego, a także ma szansę być w pełni utylitarnym narzędziem dla poprawy kondycji polskiego, i nie tylko, studenta. Ma szansę zostać swoistym przewodnikiem prowadzącym wprost do poprawy zdrowia praktycznie we

wszystkich jego wymiarach, od kondycji fizycznej, społecznej, psychicznej, po sferę duchową.

Marek Banach

ORCID: 0000-0001-5842-0161

*Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji
Edukacji Narodowej w Krakowie*